

Ked' som si prečítal vstupný text ku knihe „Dubček – profily vzdoru“ (Smena, 1991), pod ktorou sú písaní páni Laluha, Uher, Kočtúch, a prezrel som si faktografickú časť, dosť dlho som nemal silu uveriť vlastným očiam. Keby sa rozhodol Viliam Plevza, tento profesionálny mystifikátor a prekrucovač dejín, napísať namieso tzv. „opraveného“ životopisu Dr. Gustáva Husáka portrét Alexandra Dubčeka, nemohol by to urobiť lepšie. Ved' dokážať preskočiť polovicu rokov štyridsiatych, celé päťdesiate roky a takmer celé roky šesťdesiate a začať jeho portrét až „šikanovaniami“ z (údajne) leta 1969 (ako prvý šikan je uvedené Dubčekovo preradenie z funkcie 1. tajomníka ÚV KSČ do funkcie veľvyslanca v Turecku), to je už výkon hodný uznania. Keďže si nemyslím, že takýto spôsob vyrovnania sa s vlastnými dejinami je spôsobom najšťastnejším, rád by som – v úcte k životu pána Dubčeka – uviedol spoň niekoľko doplnujúcich poznámok na okraj.

Dubček študoval v Moskve a do politiky koncom štyridsiatych a začiatkom päťdesiatych rokov vstupoval od začiatku ako človek „straníckeho aparátu“. Najskôr patril k najmladšej vrstve členov ÚV KSS, v roku 1963 sa stal jeho 1. tajomníkom. Do funkcie 1. tajomníka ÚV KSČ ho vyniesol spor vtedy už strednej generácie straníckych aparátikov s vedením A. Novotného (funkciu 1. tajomníka ÚV KSS po ňom obsadil aj Dubčekovým pričinením V. Biľak). Dubčekova kariéra nebola teda od začiatku predurčená viesť ho k akýmisi zvlášť demokratickým výkonom. Demokratický proces sa v prvej fáze opieral o pokus slovenskej časti politickej reprezentácie o národnú emancipáciu a bol vedený v podmienkach pražského centralizmu a unitarizmu. Nakoniec sa slovenská strana uspokojila s federáciou a požiadavku demokratizácie odsunula na neskoršie. V rámci rozloženia sil vo vnútri KS Dubček patril k opatrnému strediu. Nikdy neprekročil horizont uvažovania, ktorým bola vedúca úloha KS, nikdy neuvažoval o zavedení politickej plurality (takže Sociálno-demokratická strana, KAN atď. boli do poslednej chvíle „obrodného procesu“ držané mimo rámec mocenskej legitimity) a pokiaľ išlo o hodnotenie plánovanej a riadenej socialistickej ekonomiky, na rozdiel od Šika a jeho projektu ekonomických reforiem, patril skôr ku konzervatívnejšiemu kridlu politického strediu.

Ako človek straníckeho aparátu nevyhnutne považoval za normálne mnohé veci, ktoré sa dnes chápu takmer ako zločin (napríklad priateľský kontakt s KGB či ŠtB). Ako píše vo svojej knihe „Mráz prichádza z Kremľu“ Z. Mlynár, bol to práve Dubček, kto sa osobne angažoval za presadenie V. Šalgoviča do funkcie námestníka ministra vnútra. Dubček teda nesie prinajmenšom časť zodpovednosti za deje minulé.

■ ŽIVOT V ÚSTRANI

Po okupácii ČSSR v auguste 1968 Dubček nikdy neprijal tvrdenie, podľa ktorého vojská piatich „spriatelenej“ armád vstúpili do ČSSR na základe pozvania. Odmietol aj interpretáciu „obrodného procesu“ ako pokusu o kontrarevolúciu. V tom sa definitívne rozišiel s Biľakom a Husákom. V sedemdesiatych a v prvej polovici osemdesiatych rokov žil utiahnutý v ústraní. Do politiky sa nezapájal. V tomto období však nepatrili k tým, ktorí boli ochotní vsúpiť opäť do KS, a tým prepochádzať svoje meno na podporu politickej a ekonomickej stratégie sedemdesiatych a osemdesiatych rokov. V tretej tretine rokov osemdesiatych, ktoré sa už jednoznačne diali pod tlakom gorbačovských reforiem, začal Dubček opäť po-

zvoľna vyvíjať politickú aktivitu s cieľom zviditeľniť sa. Jeho postoje ale v žiadnom prípade neopúšťali platformu reformno-komunistickej ideológie z konca šesťdesiatych rokov. Dubček si tak nechával otvorenú cestu pre prípadný návrat do čela KS, i keď tým nemal na mysli KS husákovsko-biľakovskú. O jeho najväčšej traume posledných dvadsiatich rokov vydal svedectvo Milan Šimečka. Podľa jeho slov Dubček trpel intenzívnym pocitom, že ho zradili „najbližší“, pričom pod najbližšími mal na mysli nielen Brežneva a spol., ale aj československých spolusúdruhov, ktorí ho vylúčili z KS. Neustále trpel pocitom,

sposob presadzovania reforiem „zhora“. Jeho postoj k Poľsku, kde v dôsledku presadzovania reforiem „zdola“ citeľne slabla vedúca pozícia KS, bol počas osemdesiatych rokov veľmi rezervovaný. Pravdepodobne si predstavoval svoj návrat do politiky vo forme rehabilitácie, ako to už bývalo u komunistov zvykom. November '89 ho, podobne ako mnohých, zaskočil. Z jeho prvých verejných vystúpení na tribúne bolo vidieť, že počítal s omnoho pozvoľnejším chodom udalostí a nepredvídal taký rázny zlom. V prvom svojom prejavu hovoril o socializme a ďakoval Sovietskemu zväzu. On ani jeho priatelia

Ako to vidím ja

že nie on, ale Husák mal byť vylúčený z KS. Z tohto zdroja vyvieral Dubčekovo intenzívny, až patologický záujem vymeniť po novembri '89 Husáka vo funkcii prezidenta.

■ PREDSTAVY A SKUTOČNOSŤ

Dubček privítal Gorbačovov nástup a perestrojku považoval za oneskorenú realizáciu vlastných reformných predstáv. S Gorbačovom mal spoločný aj

neboli na tento zvrat jedného spoločenského systému do iného myšlienkovito ani psychicky pripravení, takže zmeškali možnosť stať sa nositeľmi tohto zvratu. Samotný zvrat ďaleko presahoval horizont ich uvažovania. V novembri '89 zaujal Dubček ústretovo-vyčkávaci postoj. Na rozdiel od mnohých svojich priateľov dosť rýchlo pochopil, že došlo k zvratu systémovému. To je jeho dnešné pozitívum a prednosť. A s týmto súvisí aj jeho snaha nájsť svoju novú politickú identitu prerodom z bývalého reformného komunistu na sociálneho demokrata západoeurópskeho typu, i keď je ťažko predpokladať, že by mal

iné charakteristiky, dokresľujúce Dubčekovu popularitu. Napríklad Západ oceňuje, že pokus v našej republike neskončil krviprelieváním, pričom Dubčekove dvadsaťročné mlčanie chápe ako určitú výdrž, a teda cenný osobný výkon. Ale, pokiaľ ide o osobu pána Dubčeka, je tu badať aj sklon k zjednodušovaniu. Dubček dnes symbolicky zastupuje celú „Pražskú jar“, i keď samotná „Pražská jar“ išla v mnohom aj proti intenciám jeho vlastnej osobnosti, proti jeho osobným predstavám a cieľom, takže dnes sa s ňím spájajú aj tie charakteristiky, o ktorých by sa pri hlbšej analýze ukázalo, že

Niekoľko doplnujúcich poznámok na okraj

24. 9. 92
Smena
gp

Medvedia služba Dubčekovi

Dubček

PROFILI VZDORU

SMENA 1991

• • • PROFILES OF DEFIANCE • • •
PROFILE DES TROTZES
LES PORTRAITS DE L'OBSTINATION

do všetkých dôsledkov odpoveď na otázku, čo to znamená byť sociálnym demokratom v podmienkach západoeurópskej demokracie.

■ TEN, ČO ZAŠIEL NAJĎALEJ

V čom spočíva dnešná Dubčekova medzinárodná popularita. Pre svet je politikom, ktorý zašiel najďalej v narušení status quo dogmatického leninskostalinského režimu, i keď s mnohými obmedzeniami a nedôsledne, pričom stál na čele pokusu nanovo sformulovať zmysel starej socialistickej myšlienky. Aby sme lepšie pochopili zorný uhol tohto hodnotenia, musíme vedieť, že v západnej Európe je dnes myšlienka socializmu (i keď bližšie nepomenovaného) omnoho živšia ako u nás, čo vyplýva zo samotnej povahy západnej civilizácie, večne nespokojnej so sebou samou. Ved' Československo '68 a v tomto istom zmysle aj Československo '89 nevzbudili všeobecný záujem otvorením ekonomických a politických možností pre nás, jeho obyvateľov, ale predovšetkým otvorením možností pre západnú civilizáciu inšpirovať sa v hľadani ďalšej cesty pre samu seba. Na ozrejmienie záujmu o Československo '89 je potrebné uviesť, že v západnej civilizácii sa veľmi pociťuje skostnatenosť politicko-straníckych štruktúr a značná odcudzenosť politiky od bežného občianskeho života. Rovnako sú politické štruktúry značne dezintelektualizované, čo znamená v konečnom dôsledku, že sú málo kreatívne. Všeobecne sa teda od nás zo strany západnej civilizácie očakávalo, že vnesieme aj do jej politiky práve prvok kreativity, ktorú veľká časť ľudí na Západe pociťuje ako najvlastnejšiu vnútornú potrebu. Dnes je už jasné, že tieto pozitívne civilizačné momenty, ktoré sa vyplavili na povrch po novembri '89 u nás, bude skôr schopná zužitkovať západná civilizácia, zakaiaľ u nás bude potrebné prejsť kalváriu tvorby základných straníckych a parlamentných štruktúr a návykov, ktoré sa táto západná civilizácia usiluje dnes pretvárať.

■ DOKRESLJÚJUCE CHARAKTERISTIKY

Existujú, prirodzene, ešte aj mnohé

vôbec nebol ich nositeľom. Jeho popularita zahŕňa aj pohyby mimo KS, pohyby intelektuálne a vôbec všetko, čo pomáhalo spoluvytvárať „Pražskú jar“ mimo rámec reformy – komunistickej predstáv a direktív. Dubček dnes pre Západ symbolizuje určite aj KAN, hoci dnes je KAN tvrdo proti Dubčekovi. Ale taký je už osud symbolov. A navyše sa tu črtá možnosť vytvoril rozprávkou o tom, že Dubček ruka v ruke s Havlom naplní všetky pozitívne očakávania a spojí úsilie šesťdesiatych rokov s úsilím osemdesiatych rokov do jedného veľkolepého happyendu. A nezabúdajme, že ľudia majú rozprávky radi.

Dubček je dnes, napriek všetkému, politicky osamelý. Teraz, keď konečne dozrel čas na to, aby sa postavil na čelo skutočne modernej ľavicovej strany, ani jedna z ľavicových strán ešte u nás nedorástla na bežný západoeurópsky štandard. Sociálna demokracia totiž nikde vo svete nie je ani nacionalistická, ani nepochybuje o užitočnosti trhovej ekonomiky a súkromno-vlastníckych vzťahov.

Dubček dnes stojí pred cieľovou čiarou svojej životnej kariéry. Z jednej strany ho vábi k sebe HZDS, z druhej SDL. Aký krok urobí? A urobí vôbec nejaký? Nerozhodne sa, ako to tvrdí I. Hoffman vo Verejnosti, iba posväcovať tie procesy, ktoré budú nezvratné? Alebo bude mať záujem vymeniť svoju ambíciu stáť na najvyššom poschodí politickej moci za úlohu vedúcej osobnosti sociálno-demokratického politického prúdu, ktorý sa na Slovensku ešte len musí vykryštalizovať myšlienkovito aj organizačne, ako to naznačuje I. Cibul'a (NO, 20. 1. 1992)?

Nech to už dopadne akokoľvek, život pána Dubčeka je naplno prežitým životom a ako-taký si zasluhuje úctu. Avšak len poťiaľ, pokiaľ mu toto ječme a komplikované pradio nezačnú jeho priatelia, v snahe vylepšiť súčasný Dubčekov kádrový profil, verejne „hovadiť“.

MILOŠ ŽIAK